

โครงการวิจัย
(Research Project)

เรื่อง

พืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ จังหวัดเลย
The Subfamily Mimosoideae in Phu Rua National Park, Loei Province

โดย

นายศุภโชค สอนศิลป์พงศ์

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิชา 311 494 โครงการวิจัย

ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ปีการศึกษา 2548

**โครงการวิจัย
(Research Project)**

เรื่อง

**พืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ จังหวัดเลย
The Subfamily Mimosoideae in Phu Rua National Park, Loei Province**

โดย

นายสุภโชค สอนติลพงศ์

**รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิชา 311 494 โครงการวิจัย
ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ปีการศึกษา 2548**

ใบรับรองการสอบโครงการวิจัย

หัวข้อโครงการวิจัย : พืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ จังหวัดเลย
The Subfamily Mimosoideae in Phu Rua National Park, Loei Province
นักศึกษา : นายศุภโชค สอนศิลปพงศ์
ภาควิชา : ชีววิทยา
อาจารย์ที่ปรึกษา : ศ.ดร.ประนอม จันทระไธทย

ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น อนุมัติในการนับรายงาน
โครงการวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิชา 311 494 โครงการวิจัย

..... อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย
(ศ.ดร.ประนอม จันทระไธทย)

..... หัวหน้าภาควิชา
(ศ.ดร.ประนอม จันทระไธทย)

.....
(ศ.ดร.ประนอม จันทระไธทย)
อาจารย์ประจำวิชา

.....
(ผศ.นิยดา ห่อนาค)
อาจารย์ประจำวิชา

.....
(ผศ.ดร.หนูเดือน เมืองแสน)
อาจารย์ประจำวิชา

บทคัดย่อ

นายสุภโชค สอนศิลปพงศ์

อาจารย์ที่ปรึกษา : ศ.ดร.ประนอม จันทรโณทัย

ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ จังหวัดเลย

ศึกษาอนุกรมวิธานของพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ จังหวัดเลย โดยสำรวจและเก็บตัวอย่าง ระหว่างเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ถึงเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 พบพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae จำนวน 6 สกุล 9 แทกซา ได้แก่ *Albizia chinensis* (Osbeck) Merr., *A. corniculata* (Lour.) Druce, *Archidendron clypearia* (Jack) Nielsen, *Entada glandulosa* Pierre ex Gagnep., *E. spiralis* Ridl., *Leucaena leucocephala* (Lamk.) de Wit, *Mimosa invisa* Mart. ex Colla, *M. pudica* L. และ *Xylia xylocarpa* (Roxb.) Taub. var. *kerrii* (Craib & Hutch.) Nielsen บรรยายลักษณะพืช สร้างรูปวิธานระดับสกุลและชนิด วาดภาพลายเส้น และถ่ายภาพประกอบ

คำสำคัญ : อนุกรมวิธานพืช Mimosoideae อุทยานแห่งชาติภูเรือ

Abstract

Mr. Suphachoke Sonsilphong

Department of Biology, Faculty of Science

Advisor : Prof.Dr.Pranom Chantaranothai

Khon Kaen University

The Subfamily Mimosoideae in Phu Rua National Park, Loei Province

The taxonomic study on the subfamily Mimosoideae in Phu Rua National Park, Loei province was carried out between November 2005 and February 2006. Six genera and nine taxa are enumerated; *Albizia chinensis* (Osbeck) Merr., *A. corniculata* (Lour.) Druce, *Archidendron clypearia* (Jack) Nielsen, *Entada glandulosa* Pierre ex Gagnep., *E. spiralis* Ridl., *Leucaena leucocephala* (Lamk.) de Wit, *Mimosa invisa* Mart. ex Colla, *M. pudica* L. and *Xylia xylocarpa* (Roxb.) Taub. var. *kerrii* (Craib & Hutch.) Nielsen. Descriptions, keys to genera and species, line drawings and photographs are given.

Keywords : plant taxonomy, Mimosoideae, Phu Rua National Park

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ ศ.ดร.ประนอม จันทระโณทัย อาจารย์ที่ปรึกษาโครงงานวิจัย ในความกรุณาให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางการศึกษา การทำโครงงานวิจัย ตลอดจนแก้ไขรายงานโครงงานวิจัยฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูเรือ ที่ให้ความสะดวกในการสำรวจและศึกษาพรรณไม้ พร้อมทั้งนำทางในการเดินสำรวจ

ขอขอบพระคุณ โครงการพัฒนางานองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย (BRT) ที่ให้ทุนสนับสนุนการทำโครงงานวิจัยครั้งนี้ (รหัสโครงการ BRT S_549004)

ขอขอบพระคุณ ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สำหรับสถานที่และอุปกรณ์ในการทำวิจัย

ขอขอบคุณ พี่ๆ นักศึกษาปริญญาเอกและปริญญาโท สาขานุกรมวิธานพืช และกายวิภาคศาสตร์ของพืช ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่คอยให้คำแนะนำ และช่วยเหลือสิ่งต่างๆ ในการทำโครงงานวิจัยครั้งนี้

ศุภโชค สอนศิลปพงศ์

10 มีนาคม 2549

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญภาพ	ง
บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
ขอบเขตของการศึกษา	2
สถานที่ทำการศึกษา	2
บทตรวจเอกสาร	3
วิธีดำเนินการวิจัย	5
ผลการวิจัย	7
สรุปและวิจารณ์ผลการวิจัย	25
เอกสารอ้างอิง	27
ประวัติผู้วิจัย	28

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แผนที่เส้นทางสำรวจพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ	6
ภาพที่ 2 พืชวงศ์ย่อย Mimosoideae	16
ภาพที่ 3 พืชวงศ์ย่อย Mimosoideae	17
ภาพที่ 4 <i>Albizia chinensis</i>	18
ภาพที่ 5 <i>Albizia corniculata</i>	19
ภาพที่ 6 <i>Archidendron clypearia</i>	20
ภาพที่ 7 <i>Entada glandulosa</i>	21
ภาพที่ 8 <i>Leucaena leucocephala</i>	22
ภาพที่ 9 <i>Mimosa invisa</i>	23
ภาพที่ 10 <i>Mimosa pudica</i>	24

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยจัดได้ว่ามีความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตมาก เนื่องจากมีที่ตั้งอยู่ในเขตร้อน และมีความแตกต่างกันในหลายปัจจัย เช่น สภาพภูมิศาสตร์ สภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำฝนรายปี เป็นต้น ซึ่งความแตกต่างในปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ในแต่ละพื้นที่ ทำให้เกิดระบบนิเวศที่แตกต่างกัน และสิ่งมีชีวิตแตกต่างกัน โดยเฉพาะความหลากหลายของพันธุ์พืชที่มีความหลากหลายชนิดมากซึ่งเกิดสังคมพืชที่ต่างกัน ซึ่งทำให้มีลักษณะป่าที่แตกต่างกันเกิดเป็นป่าชนิดต่างๆตามจำนวนชนิดของพืชที่พบ และด้วยเหตุจากความหลากหลายของพรรณไม้นี้ จึงกล่าวได้ว่าประเทศไทยนั้น มีความร่ำรวยทางทรัพยากรพรรณไม้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยพรรณไม้ และให้ความสำคัญกับงานด้านนี้ เพื่อที่จะศึกษารวบรวมข้อมูลพรรณไม้ให้ได้ครอบคลุมทั้งประเทศ เพื่อนำทรัพยากรพรรณไม้เหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด หรือ เป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์ต่อไป และการศึกษาด้านอนุกรมวิธานพืชจะต้องใช้เวลานานและทำอย่างต่อเนื่อง และข้อมูลที่ได้ จะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะเกี่ยวข้องกับงานทางพืชในด้านอื่นๆอีก โดยเฉพาะงานที่ต้องใช้ชื่อวิทยาศาสตร์ของพืช โดยทั้งนี้การศึกษาจะต้องมีการสำรวจเก็บตัวอย่างพืช เพื่อนำมาจำแนกและสร้างรูปวิธานในแต่ละพื้นที่ที่ศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาทบทวนพรรณไม้ต่อไป

พืชวงศ์ถั่ว (Fabaceae) จัดว่าเป็นพืชวงศ์ที่มีความหลากหลายมาก ซึ่งพืชวงศ์นี้แบ่งได้ 3 วงศ์ย่อย ได้แก่ วงศ์ย่อย Mimosoideae วงศ์ย่อย Caesalpinioideae และวงศ์ย่อย Papilionoideae ซึ่งแต่ละวงศ์ย่อยมีลักษณะที่แตกต่างกันชัดเจน พืชในวงศ์ย่อย Mimosoideae ก็มีความหลากหลาย และมีการกระจายพันธุ์อยู่ทั่วพื้นที่ประเทศไทย และพืชในวงศ์ย่อยนี้มีการนำไปใช้ประโยชน์มากมาย เช่น พดุม (Albizia lebbek (L.) Benth) ซึ่งเนื้อไม้มีความแข็งแรงทนทาน ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ (ทิพย์พรรณ สดาก, 2546) บางชนิดที่นำมาสกัดสารเพื่อนำไปใช้ในอุตสาหกรรม เช่น ลิเลียดเหนือ (Acacia catechu (L.f.) Willd.) และ แกลบแดง (A. leucophloea (Rexb.) Willd.) ซึ่งสารสกัดที่ได้คือแทนนิน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการฟอกหนัง และใช้ย้อมแพ อวน และเชือก (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2544) พืชที่เป็นไม้หอมและใช้ในพิธีกรรม เช่น ส้มป่อย (A. concinna (Willd.) DC.) ซึ่งคนในภาคเหนือใช้ลอยในน้ำที่ใช้ในพิธีรดน้ำคำหัว (กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2542) พืชที่เป็นผักพื้นบ้าน เช่น ชะอม (Acacia pennata Willd. subsp. insuavis Nielsen) กระถิน (Leucaena leucocephala de Wit) และสะตอ (Parkia speciosa Hassk.) หรือพืชที่เนื้อหุ้มเมล็ดของผลอ่อนรับประทานได้ เช่น มะขามเทศ (Pithecellobium dulce Benth.) (คณะอนุกรรมการประสานงานวิจัยและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้และไม้ไผ่เรือนกประสงค์, 2540) ดังนั้นการศึกษานี้ในแต่ละพื้นที่ของประเทศจะเป็นประโยชน์ในการรวบรวมเพื่อใช้เป็นข้อมูลทางด้านอนุกรมวิธานของพืชวงศ์ย่อยนี้ของประเทศต่อไป

อุทยานแห่งชาติภูเรือ เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีความสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางพรรณไม้แห่งหนึ่งในไทยและมีสภาพป่าหลายชนิด คือ ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าดิบเขา และป่าสนเขาเนื่องจากสภาพภูมิอากาศที่หนาวเย็นทำให้พรรณไม้มีความหลากหลายและแตกต่างจากพรรณไม้ในเขตร้อนในภูมิภาคอื่นในประเทศซึ่งทำให้มีความน่าสนใจในการศึกษาและสำรวจ โดยเฉพาะพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ซึ่งการศึกษานี้ จะทำให้ทราบว่าพืชชนิดใดบ้างในวงศ์ย่อยนี้ที่พบภายในเขตอุทยานฯ และมีชนิดใดที่พบเฉพาะในเขตนี้

จากการสำรวจและจัดทำรูปวิธานสำหรับระบุมิรวงศ์ย่อย Mimosoideae ครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการศึกษา ทบสวนพืชวงศ์ย่อยนี้ ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ และในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพื้นฐานวิทยาของพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ
2. เพื่อหาชื่อวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้องโดยใช้ลักษณะทางสัณฐานวิทยา
3. เพื่อทราบจำนวนชนิดของพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ
4. เพื่อสร้างรูปวิธานระดับชนิดของพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางสัณฐานวิทยา จำนวนชนิด และ ความหลากหลายของพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ
2. ได้รูปวิธานระดับชนิดของพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ
3. เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาทางอนุกรมวิธานของพืชในวงศ์ย่อยนี้ต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

สำรวจและเก็บตัวอย่างพรรณไม้วงศ์ย่อย Mimosoideae ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ จังหวัดเลย เป็นระยะเวลา 4 เดือน โดยทำการศึกษาระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 และ นำตัวอย่างที่ได้จากการสำรวจมาศึกษาลักษณะทางสัณฐานวิทยาและระบุชื่อวิทยาศาสตร์ แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสร้างรูปวิธานในระดับชนิดของพืชวงศ์ย่อยนี้

สถานที่ทำการศึกษา

เก็บตัวอย่างพืชในวงศ์ย่อย Mimosoideae ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูเรือ และทำการบรรยายลักษณะพืช วิเคราะห์ชื่อวิทยาศาสตร์และจัดทำพรรณไม้แห้ง ที่ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทตรวจสอบเอกสาร

พืชวงศ์ Fabaceae มีประมาณ 630 สกุล 18,000 ชนิดทั่วโลก (Judd *et al.*, 2002) และในประเทศไทยเท่าที่มีการสำรวจ พบ 95 สกุล ซึ่งพืชในวงศ์นี้นับได้ว่ามีสมาชิกมาก และนักพฤกษศาสตร์ได้จำแนกพืชในวงศ์นี้ออกเป็น 3 วงศ์ย่อย คือ วงศ์ย่อย Mimosoideae วงศ์ย่อย Caesalpinioideae และวงศ์ย่อย Papilionoideae (ก่องกานดา ชยามฤต, 2545)

พืชวงศ์ย่อย Mimosoideae พบมากในเขตร้อนและกึ่งร้อนของโลกซึ่งมีประมาณ 40 สกุล 2,500 ชนิดทั่วโลก ซึ่งสกุล *Acacia* เป็นสกุลที่มีสมาชิกมากที่สุดใ วงศ์ย่อยนี้ โดยมีถึง 1000 ชนิด รองลงมาคือสกุล *Mimosa* มี 500 ชนิด (Judd *et al.*, 2002) ในประเทศไทยมีจำนวน 11 สกุล 51 ชนิด (Nielsen, 1985)

ลักษณะของพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae (ช่อทิพย์ ปรีนทวรกุล, 2521; Nielsen, 1985)

ลักษณะวิสัย พืชในวงศ์ย่อย Mimosoideae มีทั้งที่เป็นไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้ล้มลุก และ ไม้เลื้อย ซึ่งมีเนื้อไม้และลำเถาใหญ่ มักพันขึ้นไปตามต้นไม้ใหญ่ บางชนิดมีหนาม บางชนิดเป็นไม้ล้มลุกอยู่ในน้ำ มีนวมขาวหุ้มลำต้น

ใบ ส่วนใหญ่เป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น พบน้อยที่เป็นใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียว หรือสามชั้น ช่อใบเรียงแบบสลับ ใบย่อยขนาดเล็ก โคนก้านใบและก้านใบย่อยมีเนื้อเยื่อพาราไคมาจำนวนมาก ทำให้อ่อนนุ่มโป่งพอง และมีต่อมบริเวณก้านใบ บางชนิดก้านใบเป็นแผ่นคล้ายใบ (phyllode) มีหูใบหรือไม่มี บางชนิดหูใบเปลี่ยนเป็นหนาม

ช่อดอก เป็นช่อดอกแบบแฮด (head) คืออยู่รวมกันเป็นก้อนกลม หรือช่อดอกกระจุกแน่นรูปร่างยาวเรียว หรือเป็นช่อดอกแบบช่อเชิงลด (spike) ช่อดอกออกบริเวณซอกใบ หรือบริเวณปลายยอด

ดอก มีขนาดเล็ก มีใบประดับขนาดเล็กรองรับ ดอกที่โคนช่อจะบานก่อนดอกที่ปลายช่อเสมอ ดอกสมบูรณ์เพศ ที่แยกเพศพบน้อย กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ หรือมี 4 กลีบซึ่งพบน้อย มักเชื่อมกันเป็นรูปกรวยหรือรูประฆัง ปลายแยก กลีบขณะตูมเรียงจรดกัน (valvate) หรือบางชนิดอาจจะเรียงแบบซ้อนเหลื่อม (imbricate) กลีบดอกมีจำนวนเท่ากับกลีบเลี้ยง ทุกกลีบมีลักษณะเหมือนกัน กลีบแยกกันเป็นอิสระหรือเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวยหรือรูประฆัง ปลายแยก เกสรเพศผู้มีจำนวนตั้งแต่ 4 อันขึ้นไป ก้านเกสรยาว โคนก้านแยกกันเป็นอิสระหรือเชื่อมกันเป็นหลอด (monadelphous) หรือเชื่อมกันเล็กน้อยที่โคน อับเรณูมีขนาดเล็ก มี 2 พู การติดของอับเรณูเป็นแบบติดที่ด้านหลัง (dorsifixed) อับเรณูแตกตามยาว บางชนิดปลายอับเรณูมีต่อม (apical gland) เกสรเพศเมียมีรังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปร่างยาวเรียว มี 1 คาร์เพล 1 ห้อง มักมีก้านชูรังไข่ขนาดเล็ก ยาวหรือสั้น มี 1 ออวูล ถึงหลายออวูล ถ้ามีหลายออวูลจะเรียงเป็น 2 แถวสลับกัน ออวูลติดที่ขอบข้างหนึ่งของรังไข่

ผล เป็นแบบฝัก (legume) มีทั้งที่แห้งแล้วแตกหรือไม่แตก ผลแตกตามรอยตะเข็บทั้งสองด้าน บางชนิดผลหักเป็นข้อโดยมี 1 เมล็ดต่อ 1 ข้อ เมล็ดแบน ส่วนใหญ่รูปร่างรีถึงรูปไข่ มักไม่มีเอนโดสเปิร์ม และมีจำนวนมาก

การศึกษาพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ในทวีปเอเชีย

Backer & Bakhuizen van den Brink (1963) ศึกษาและรวบรวมพรรณพืชในเกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย พบพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae จำนวน 16 สกุล 73 ชนิด ได้แก่สกุล *Acacia* Mill., *Adenanthera* L., *Albizia* Durazzini, *Calliandra* Benth., *Dichrostachys* Wight & Arn., *Entada* Adans., *Inga* Wild., *Leucaena* Benth., *Mimosa* L., *Neptunia* Lour., *Parkia* R. Br., *Pithecellobium* Mart., *Prosopis* L., *Samanea* Merrill, *Schrankia* Willd. และ *Serianthes* Benth.

Ridley (1967) ศึกษาและรวบรวมพืชในแถบมาเลเซีย พบพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae จำนวน 10 สกุล 28 ชนิด ได้แก่สกุล *Acacia*, *Adenanthera*, *Albizia*, *Entada*, *Leucaena*, *Mimosa*, *Neptunia*, *Parkia*, *Pithecellobium* และ *Serianthes*

Lock & Simpson (1991) รวบรวมรายชื่อพรรณไม้วงศ์ Leguminosae ในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีพืชในวงศ์ย่อย Mimosoideae จำนวน 7 สกุล 48 ชนิด ได้แก่สกุล *Acacia*, *Albizia*, *Dichrostachys*, *Leucaena*, *Mimosa*, *Pithecellobium* และ *Prosopis*

การศึกษาพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ในประเทศไทย

ช่อทิพย์ ปุรินทรกุล (2521) ศึกษาพรรณไม้วงศ์กระถินในเขตสถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา พบพรรณไม้ในวงศ์นี้จำนวน 7 สกุล 9 ชนิด ได้แก่สกุล *Acacia*, *Adenanthera*, *Albizia*, *Leucaena*, *Mimosa*, *Parkia* และ *Xylia* Benth.

เต็ม สมิตินันท์ (2523) รวบรวมรายชื่อพรรณไม้ในประเทศไทย และมีพรรณไม้ในวงศ์ย่อย Mimosoideae จำนวน 12 สกุล 56 ชนิด ได้แก่สกุล *Acacia*, *Adenanthera*, *Albizia*, *Entada*, *Enterobium*, *Leucaena*, *Mimosa*, *Neptunia*, *Parkia*, *Pithecellobium*, *Samanea* และ *Xylia*

Nielsen (1985) ได้ทำการศึกษาพรรณไม้วงศ์ย่อย Mimosoideae ในประเทศไทย พบจำนวน 14 สกุล 58 ชนิด ได้แก่สกุล *Acacia*, *Adenanthera*, *Albizia*, *Archidendron* F. v. M., *Cathornion* Hassk., *Entada*, *Leucaena*, *Mimosa*, *Neptunia*, *Parkia*, *Pithecellobium*, *Samanea*, *Serianthes* และ *Xylia*

อัศรินทร์ แสงโยธารย์ (2544) ได้สำรวจพืชวงศ์ย่อยลิเลียดในเขตอุทยานแห่งชาติภูพาน จังหวัดสกลนคร พบพืชในวงศ์ย่อยนี้จำนวน 9 สกุล 18 แทกซา ได้แก่สกุล *Acacia*, *Adenanthera*, *Albizia*, *Entada*, *Leucaena*, *Mimosa*, *Parkia*, *Pithecellobium* และ *Xylia*

ก่องกานดา ขยามฤต (2545) ได้จัดทำหนังสือคู่มือจำแนกพรรณไม้ ได้กล่าวถึงพืชในวงศ์ย่อย Mimosoideae ที่มีความสำคัญจำนวน 7 สกุล 25 ชนิด ได้แก่สกุล *Acacia*, *Albizia*, *Archidendron*, *Adenanthera*, *Entada*, *Parkia* และ *Xylia*

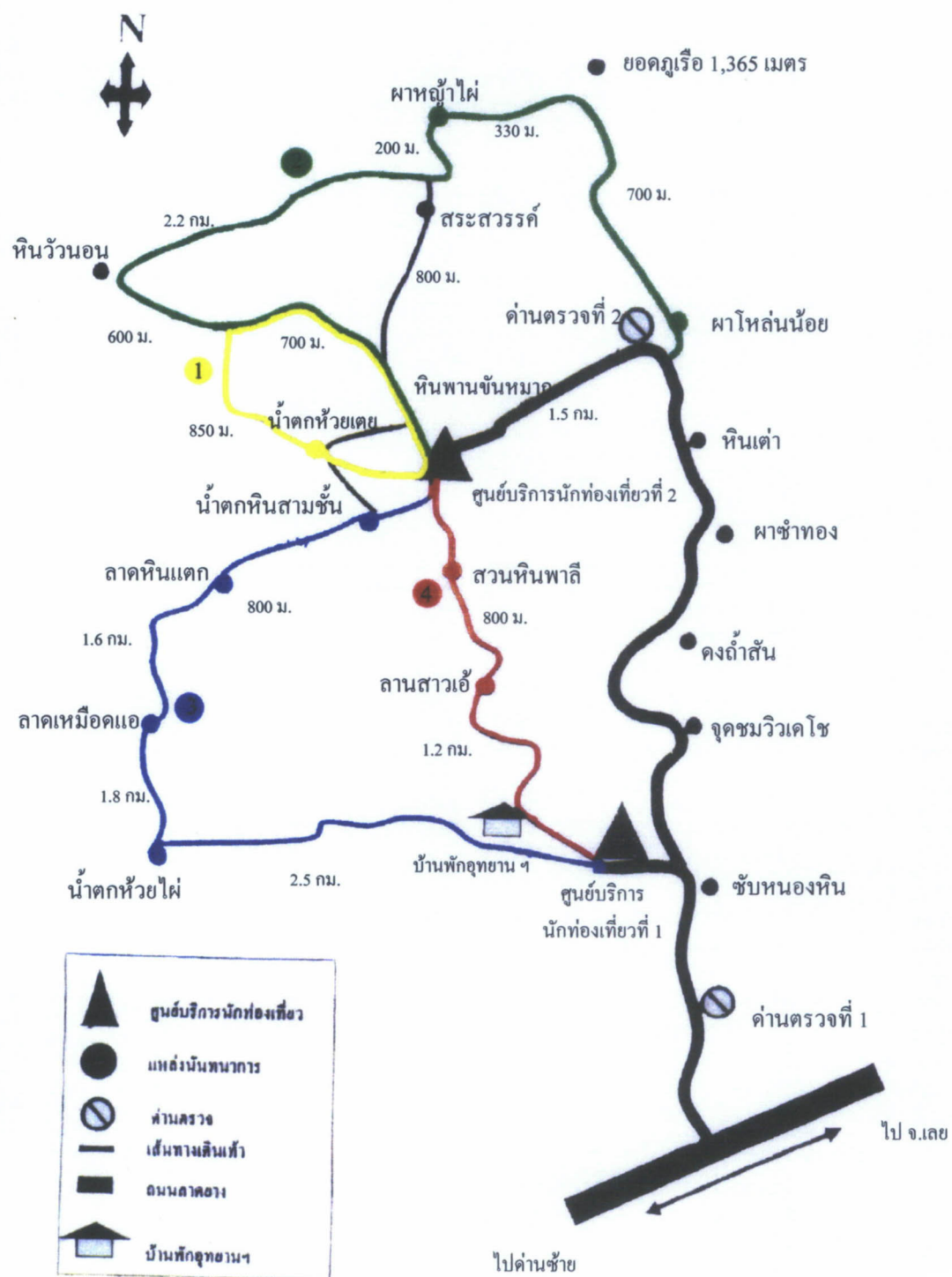
วิธีดำเนินการวิจัย

สืบค้นและศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพืชในวงศ์ย่อย Mimosoideae และศึกษาคำอย่างพรรณไม้แห้งที่เก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์พืช ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ใช้อักษรย่อคือ KKU) จากนั้นออกสำรวจพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ โดยเก็บส่วนต่างๆ ของพืช เช่น ใบ ดอก และผล เพื่อนำมาอัดเป็นพรรณไม้แห้ง หรือนำมาทำตัวอย่างคอง และจดบันทึกลักษณะวิสัยและระบบนิเวศ พร้อมทั้งบันทึกภาพ จากนั้นนำตัวอย่างพืชกลับมาที่ห้องปฏิบัติการเพื่อศึกษาลักษณะสัณฐานวิทยา และตรวจวิเคราะห์เพื่อให้ได้ชื่อวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้อง บรรยายลักษณะพืชตามหลักอนุกรมวิธานพืช วาดภาพลายเส้น แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาลักษณะสัณฐานวิทยาของพืช มาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการสร้างรูปวิธานในระดับสกุล และระดับชนิด หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว จึงเขียนตัวอย่างพรรณไม้บนกระดาษแข็ง ติดกระดาษ ข้อมูล และเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์พืช ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เส้นทางสำรวจพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ

ทำการเก็บตัวอย่างพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ที่พบตามเส้นทางที่ใช้ในการสำรวจ ภายในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ ทั้งสิ้น 4 เส้นทาง (ภาพที่ 1) ได้แก่

1. จากศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่ 2 ขึ้นไปถึงทางแยกไปหินวัวนอนแล้ววกกลับมาที่ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่ 2
2. จากศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่ 2 ผ่านหินวัวนอน ขึ้นไปถึงยอดภูเรือ แล้วกลับมาที่ ค่ายตรวจที่ 2
3. จากศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่ 2 ถึงน้ำตกห้วยไผ่ แล้วกลับมาที่ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่ 1
4. จากศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่ 2 ผ่านสวนหินพาลี ถึง ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่ 1

ภาพที่ 1 แผนที่เส้นทางสำรวจพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ

ผลการวิจัย

จากสำรวจและเก็บตัวอย่างพรรณไม้วงศ์ย่อย Mimosoideae ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ จังหวัดเลย พบพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae จำนวน 6 สกุล 9 แทกซา ดังนี้

1. สกุล *Albizia* 2 ชนิด ได้แก่

Albizia chinensis (Osb.) Merr.

A. corniculata (Lour.) Druce

2. สกุล *Archidendron* 1 ชนิด ได้แก่

Archidendron clypearia (Jack) Nielsen

3. สกุล *Entada* 2 ชนิด ได้แก่

Entada glandulosa Pierre ex Gagnep.

E. spiralis Ridl.

4. สกุล *Leucaena* 1 ชนิด ได้แก่

Leucaena leucocephala (Lamk.) de Wit

5. สกุล *Mimosa* 2 ชนิด ได้แก่

Mimosa invisa Mart. ex Colla

M. pudica L.

6. สกุล *Xylia* 1 ชนิด 1 พันธุ์ ได้แก่

Xylia xylocarpa (Roxb.) Taub. var. *kerrii* (Craib & Hutch.) Nielsen

สร้างรูปวิธานจำแนกสกุล และชนิด พร้อมทั้งบรรยายลักษณะพืชตามหลักอนุกรมวิธาน ดังนี้

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย หรือไม้ล้มลุก

2. ลำต้นมีหนาม

5. *Mimosa*

2. ลำต้นไม่มีหนาม

3. เกสรเพศผู้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 อัน

3. *Entada*

3. เกสรเพศผู้มากกว่า 10 อัน

1. *Albizia*

1. ไม้ต้น

4. เกสรเพศผู้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 อัน

5. ฝักมีเนื้อไม้แข็ง หนา รูปร่างคล้ายพระจันทร์เสี้ยว

6. *Xylia*

5. ฝักแบน ตรง รูปร่างขอบขนาน

4. *Leucaena*

4. เกสรเพศผู้มากกว่า 10 อัน

6. หลอดเกสรเพศผู้มีความยาวมากกว่าหรือเท่ากับความยาวหลอดกลีบดอก

1. *Albizia*

6. หลอดเกสรเพศผู้มีความยาวน้อยกว่าความยาวหลอดกลีบดอก

2. *Archidendron*

1. *Albizia Durazzini*

Mag. Tosc. 3 (4): 11. 1772.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่มรอเลื้อย มีหูใบหรือไม่มี ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ก้านใบมีต่อม ดอกเป็นดอกช่อแบบกระจุกแน่น ดอกย่อยไร้ก้าน วงกลีบเลี้ยงมี 5 แฉก วงกลีบดอกมี 5 แฉก เกสรเพศผู้จำนวนมาก อับเรณูเรียบ ฝักแห้งแล้วแตก หรือไม่แตก เมล็ดมีรอยแผล

รูปวิธานจำแนกชนิด

1. บริเวณใต้โคนก้านใบมีลักษณะคล้ายตะขอโค้งลง

2. *A. corniculata*

1. บริเวณใต้โคนก้านใบไม่มีลักษณะคล้ายตะขอโค้งลง

1. *A. chinensis*

1. *Albizia chinensis* (Osb.) Merr., Am. J. Bot. 3: 575. 1916. _____ *Mimosa chinensis* Osb. Dagb. Ostind. Tesa: 233. 1757. ภาพที่ 2 ก., ข. และ ภาพที่ 4.

ไม้ต้น สูง 5-20 ม. กิ่งเป็นเหลี่ยม ผิวเกลี้ยง มีหูใบโอบหุ้มลำต้น กว้าง 1-2 ซม. ยาว 2-3 ซม. ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น เรียงแบบสลับ ก้านใบยาว 3-4.5 ซม. มีขนประปราย มีต่อมยาวประมาณ 2 มม. ช่อใบย่อย มี 7-11 คู่ต่อหนึ่งช่อใบ ใบย่อยมี 25-30 คู่ต่อหนึ่งช่อใบย่อย เรียงแบบตรงข้าม แผ่นใบรูปร่างขอบขนานถึงรูปแถบ กว้าง 2-4 มม. ยาว 8-10 มม. โคนใบรูปตัด ปลายใบแหลม ขอบใบมีขนครุย ผิวใบเกลี้ยง ดอกเป็นดอกช่อแบบกระจุกแน่น ช่อแยกแขนง ยาว 6-8 ซม. ออกบริเวณปลายยอดและซอกกิ่ง ใบประดับคล้ายหูใบ ดอกย่อยยาวประมาณ 1 ซม. กลีบเลี้ยงเชื่อม รูปประจักษ์ กว้าง 1-2 มม. ยาว 2-3 มม. ปลายแยกเป็น 5 แฉก ผิวด้านนอกมีขนสั้นนุ่ม ผิวด้านในเกลี้ยง กลีบดอกเชื่อมกันเป็นรูปหลอดถึงรูปประจักษ์ ยาว 3-5 มม. ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก ม้วนออก ผิวด้านนอกมีขนสั้นนุ่ม ผิวด้านในเกลี้ยง เกสรเพศผู้ มี 18-22 อัน เชื่อมติดกันกลุ่มเดียว อับเรณูยาวประมาณ 0.2 มม. ผิวเกลี้ยง เกสรเพศเมียมีรังไข่ยาวประมาณ 3 มม. ผิวเกลี้ยง ก้านเกสรยาวประมาณ 3 มม. ฝักแบน รูปขอบขนาน กว้างประมาณ 2 ซม. ยาวถึง 15 ซม. เมล็ดรูปร่างเกือบกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 มม.

ชื่อพื้นเมือง - ทางหลวง สารคำ สารเงิน (ภาคเหนือ) ค้างสูง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ปือ ปือเกาะ
สารเงิน(เชียงใหม่)

นิเวศวิทยา - ป่าเบญจพรรณ พบบนเส้นทางที่ 3 บริเวณเชิงเขา

ระยะเวลาที่มีดอก - เมษายน

ตัวอย่างพรรณไม้ - S. Sonsilphong 2 (KKU)

2. *Albizia corniculata* (Lour.) Druce, Bot. Soc. Exch. Club Brit. Isles 4: 603. 1917. _____ *Mimosa corniculata* Lour., Fl. Cochinch.: 651. 1790. ภาพที่ 2 ค. และ ภาพที่ 5.

ไม้เลื้อย กิ่งกลมเกลี้ยง บริเวณใต้โคนก้านใบมีลักษณะคล้ายตะขोโค้งลง ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น เรียงแบบสลับ ก้านใบกลมเกลี้ยง ยาว 4-10 ซม. มีดอมนบริเวณใกล้โคนก้านใบ ยาวประมาณ 3 มม. แกนกลางมีดอมนยาวประมาณ 2 มม. อยู่ระหว่างข้อใบย่อยแต่ละคู่ ข้อใบย่อย มี 2-4 คู่ต่อหนึ่งข้อใบ ใบย่อยมี 5-13 คู่ต่อหนึ่งข้อใบย่อย เรียงแบบตรงข้าม โคนใบเบี้ยวถึงรูปป้าน ปลายใบเว้าคั่นถึงรูปกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบทั้งสองด้านเกลี้ยง ดอกเป็นดอกช่อแบบกระจุกแน่น แยกแขนง ยาวได้ถึง 20 ซม. ออกที่ปลายยอด และซอกกิ่ง ก้านช่อดอกยาวประมาณ 1.5 ซม. ดอกย่อยมี 15-20 ดอกต่อหนึ่งช่อกระจุกแน่น ดอกย่อยมี 2 ชนิดโดยดอกที่อยู่ด้านในมีขนาดใหญ่กว่าดอกที่อยู่รอบนอก กลีบเลี้ยงรูปหลอดหรือรูปกรวย ยาว 1.5-2 มม. ผิวด้านนอกมีขนสั้นนุ่ม ปลายแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกรูปกรวย ยาว 5-6 มม. ผิวด้านนอกเรียบถึงมีขนสั้นนุ่มปลายแยกเป็น 5 แฉก ยาว 2-2.5 มม. กลีบรูปไข่ถึงรูปรี ปลายแหลม เกสรเพศผู้เชื่อมติดกลุ่มเดียว หลอดเกสรเพศผู้ยาวเท่ากับความยาวของหลอดกลีบดอก เกสรเพศเมียมีรังไข่ยาว 0.7-1.2 มม. ผิวเกลี้ยง ฝักแบน สีนํ้าตาลเข้ม แข็งและเหนียว รูปร่างไม่สมมาตรถึงรูปขอบขนาน กว้าง 2.5-3 ซม. ยาว 9-20 ซม. ก้านฝักยาว 1-2 ซม. ฝักแห้งแล้วไม่แตก เมล็ดแข็ง รูปร่างรี กว้าง 2-5 มม. ยาว 10-12 มม. หนาประมาณ 1 มม. มีรอยแผลยาว 2 เส้นขนานกับขอบ

นิเวศวิทยา - ป่าดิบแล้ง พบบนเส้นทางที่ 3 บริเวณลานหินแตก
ระยะเวลาที่มีดอก - ตุลาคม ถึง พฤศจิกายน
ตัวอย่างพรรณไม้ - S. Sonsilphong 7 (KKU)

2. *Archidendron F. v. M.*

Fragm. 5: 59. 1865.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม ลำต้นไม่มีหนาม ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ส่วนใหญ่มีดอมนที่ก้านใบ ใบย่อยเรียงตรงข้าม ดอกเป็นช่อกระจุกแน่นหรือเชิงหั่น ดอกย่อยสมบูรณ์เพศหรือแยกเพศ กลีบเลี้ยงเชื่อม ปลายแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกเชื่อม ปลายแยกเป็น 5 แฉก จรดกัน เกสรเพศผู้จำนวนมาก รังไข่มีก้านหรือไม่มีก้าน ฝักตรงหรือขดเป็นเกลียว เมล็ดไม่มีรอยแผล

Archidendron clypearia (Jack) Nielsen, *Adansonia*, ser. 2, 19: 15. in 1979. ____ *Inga clypearia* Jack, *Mal. Misc.* 2 (7): 78. 1822. ภาพที่ 2 ง., จ. และภาพที่ 6.

ไม้ต้นสูงถึง 15 ม. กิ่งเป็นเหลี่ยม ผิวเกลี้ยง หรือมีขนสั้นนุ่ม ใบประกอบขนนกสองชั้น เรียงแบบสลับ ก้านใบยาว 5-6 ซม. มีขนสั้นนุ่ม มีต่อมใกล้โคนก้านใบ ยาวประมาณ 2 มม. ระหว่างคู่ของใบย่อยมีต่อม ช่อใบย่อย มี 2-6 คู่ต่อหนึ่งช่อใบ เรียงแบบตรงข้าม ใบย่อยมี 8-10 คู่ต่อหนึ่งช่อใบย่อย เรียงแบบตรงข้าม แผ่นใบรูปร่างรีถึงขอบขนาน กว้าง 1-2.5 ซม. ยาว 2.5-5 ซม. โคนรูปเบี้ยวถึงรูปกลม ปลายใบแหลมถึงป้าน ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยง ก้านใบย่อยยาวถึง 2 มม. ถึงไร่ก้าน ดอกเป็นดอกช่อแบบซี่ร่มหรือช่อเชิงหลั่น แยกแขนง ออกที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 1-2 ซม. ใบประดับรูปรี กว้างประมาณ 0.5 มม. ยาวประมาณ 1 มม. ผิวด้านนอกมีขนสั้นนุ่ม ผิวด้านในเกลี้ยง ดอกย่อยยาว 1-1.5 ซม. ก้านดอกย่อยยาว 1-3 มม. กลีบเลี้ยงรูปถ้วยถึงรูประฆัง กว้างประมาณ 1 มม. ยาวประมาณ 2 มม. ปลายแยกเป็น 5 แฉก ผิวด้านนอกมีขนสั้นหนานุ่ม ผิวด้านในเกลี้ยง กลีบดอกมี 5 กลีบ เชื่อมติดกันที่โคน ปลายแยก รูปใบหอก กว้างประมาณ 1 มม. ยาว 4-5 มม. ขอบเรียบ ผิวด้านนอกมีขนสั้นนุ่ม ผิวด้านในเกลี้ยง เกสรเพศผู้มี 28-33 อัน เชื่อมติดกลุ่มเดียว หลอดก้านเกสรยาวน้อยกว่าหลอดกลีบดอก เกสรเพศเมียมีรังไข่ยาวประมาณ 1 มม. ผิวด้านนอกมีขนสั้นนุ่ม ก้านเกสรยาวประมาณ 2 มม. ฝักแก่สีน้ำตาลถึงดำ เหนียว บิดเป็นเกลียว กว้าง 1.5-2 ซม. ยาว 12-18 ซม. ผิวมีขนสั้นนุ่ม ฝักแห้งแล้วไม่แตก เมล็ดแข็ง แบบ รูปไข่ กว้างประมาณ 3 มม. ยาวประมาณ 4 มม. ผิวเกลี้ยง

ชื่อพื้นเมือง - กาสะทอน ไคร้อย มะขามแป เล็บมื่น (ภาคเหนือ) คางสูงหลวง ถ่อนภู เลน หัสกีน
เหมือดหะวก (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) เงินวานมวา ขมวา มะกล่ำตาช้าง ลักเคยลักเกลือ
(ภาคใต้)

นิเวศวิทยา - ป่าดิบแล้ง พบบนเส้นทางที่ 1 และ เส้นทางที่ 4 บริเวณสวนหินพาลี

ระยะเวลาที่มีดอก - กุมภาพันธ์ ถึง เมษายน

ตัวอย่างพรรณไม้ - *S. Sonsilphong* 3 (KKU), 10 (KKU)

3. *Entada* Adans.

Fam. 2: 318. 1763.

ไม้พุ่มรอเลื้อย ไม่มีหนาม ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ไม่มีต่อมที่ก้านใบ บริเวณปลายแกนกลางเปลี่ยนแปลงเป็นมือเกาะ ใบย่อยเรียงตรงข้าม ช่อดอกแบบเชิงลดหรือกระจะ ตั้งตรง ดอกย่อยสมบูรณ์เพศหรือแยกเพศ กลีบเลี้ยงเชื่อม ปลายแยกเป็น 5 แฉก จรดกัน กลีบดอกมี 5 กลีบ แยกกันหรือเชื่อมกันที่โคน จรดกัน เกสรเพศผู้มี 10 อัน ก้านชูอับเรณูแยกกัน อับเรณูไม่มีหรือมีต่อมอยู่ที่ปลาย เกสรเพศเมียมีรังไข่ผิวเกลี้ยง ก้านเกสรสั้น ฝักมี 1 เมล็ดต่อหนึ่งข้อ เมล็ดเกือบกลม ไม่มีรอยแผล

รูปวิธานจำแนกชนิด

1. ไม้เลื้อยขนาดใหญ่ ฝักเป็นเนื้อไม้ แข็ง ขดเป็นเกลียว กว้างประมาณ 6 ซม.	2. <i>E. spiralis</i>
1. ไม้พุ่มรอเลื้อย ฝักโค้ง กว้างประมาณ 3 ซม.	1. <i>E. glandulosa</i>

1. *Entada glandulosa* Pierre ex Gagnep. in Lecomte, Notul. Syst. (Paris) 2: 57. 1911. ภาพที่ 2 ฉ. และภาพที่ 7.

ไม้พุ่มรอเลื้อย กิ่งกลมเกลี้ยง มีหูใบอิสระด้านข้าง ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ก้านใบเกลี้ยง ยาว 1.5-2 ซม. แกนกลางยาว 9-13 ซม. ปลายยอดของเส้นกลางใบเปลี่ยนแปลงไปเป็นมือเกาะ (tendrils) ช่อใบย่อย มี 2 คู่ต่อหนึ่งช่อใบ ยาว 3.5-5 ซม. แกนกลางย่อยมีขนสั้นนุ่ม ใบย่อยมี 4-5 คู่ ต่อหนึ่งช่อใบย่อย เรียงแบบตรงข้าม ก้านใบยาวถึง 0.5 มม. แผ่นใบรูปขอบขนาน รูปรีถึงรูปไข่กลับ กว้าง 0.1-0.8 ซม. ยาว 0.3-2 ซม. โคนใบรูปร่าง เบี้ยวถึงป้าน ปลายใบรูปหัวนูนถึงเว้าคี่น มีติ่งหนามสั้น ขอบใบเรียบ ผิวใบมีขนสั้นนุ่ม ดอกเป็นดอกช่อแบบ เจริญสด (spike) ยาว 7-12 ซม. ออกที่ซอกกิ่ง ใบประดับรูปเข็ม ยาว 1-2 มม. ดอกย่อยยาว 2-3 มม. กลีบเลี้ยงเชื่อม กันรูปถ้วยถึงระฆัง ยาว 2-2.5 มม. ปลายแยกเป็น 5 แฉก ผิวเกลี้ยง กลีบดอกแยก มี 5 กลีบ รูปรางคล้ายใบหอก กว้าง 1.5-2 มม. ยาว 4.5-5 มม. ผิวด้านนอกมีต่อมอยู่บริเวณส่วนกึ่งกลางก่อนไปทางด้านล่างของกลีบ เกสรเพศผู้ มี 10 อัน แยกกัน หรือ เชื่อมติดกันสั้นมากที่โคน อับเรณูยาวประมาณ 0.5 มม. ผิวเกลี้ยง มีต่อมอยู่บริเวณกึ่งกลาง ปลายยอด เกสรเพศเมียมีรังไข่ยาวประมาณ 3 มม. ฝักแก่สีน้ำตาล รูปรางโค้ง กว้าง 2.2-2.6 ซม. ยาวถึง 35 ซม. ผิว เกลี้ยง หนาด้ายแผ่นหนัง เมล็ดแข็ง รูปรางกลมแบน สีน้ำตาล ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1-1.8 ซม.

ชื่อพื้นเมือง - ผักดินแดน มะบ้าถึง มะบ้าปน มะบ้าอก (ภาคเหนือ) สะบ้าลาย สะบ้าถึง และ
หมากหมิมลาย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

นิเวศวิทยา - ป่าเบญจพรรณ พบบนเส้นทางที่ 3 บริเวณน้ำตกห้วยไผ่ถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่ 1

ระยะเวลาที่มีดอก - มีนาคม ถึง พฤษภาคม

ตัวอย่างพรรณ ไม้ที่ศึกษา - S. Sonsilphong 1 (KKU)

2. *Entada spiralis* Ridl., J. Asiat. Soc. Bengal 67 (2): 305. 1898.

ไม้เลื้อยขนาดใหญ่ ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ก้านใบยาว 2-4 ซม. แกนกลางยาว 5-8.5 ซม. ช่อใบย่อยมี 2 คู่ต่อหนึ่งช่อใบ ยาว 4-9 ซม. ใบย่อยมี 3-4 คู่ต่อหนึ่งช่อใบย่อย แผ่นใบรูปรีถึงไข่กลับ กว้าง 1-3 ซม. ยาว 1.8-6.5 ซม. ท้องใบมีนวล ปลายใบกลมถึงเว้าคี่น ดอกเป็นดอกช่อแบบเจริญสด ยาวประมาณ 20 ซม. แกนกลาง มีขนสั้นหนานุ่ม ดอกย่อยไร้ก้าน กลีบเลี้ยงเชื่อมกันเป็นรูปถ้วย ยาว 0.5-1 มม. ผิวเกลี้ยง หรือมีขนสั้น กลีบดอก แยกกัน รูปรี ยาว 2.5-3 มม. ปลายแหลม ผิวด้านนอกไม่มีต่อม เกสรเพศผู้ มี 10 อัน แยกกัน อับเรณูไม่มีต่อมที่ ปลาย เกสรเพศเมียมีรังไข่ยาวประมาณ 1.5 มม. ผิวเกลี้ยง ก้านเกสรยาว 0.2-0.5 มม. ฝักขนาดใหญ่ ขดเป็นเกลียว กว้างประมาณ 6 ซม. ยาวมากกว่า 20 ซม. แต่ละข้อของฝักไม่แยก เปลือกชั้นนอกเป็นเนื้อไม้แข็ง เปลือกชั้นใน

คล้ายกระชาย เมล็ดมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5-6 ซม. หน้า 1.5-1.8 ซม. เปลือกเมล็ดชั้นนอกแข็ง สีน้ำตาล

ชื่อพื้นเมือง - สะบ้าลิง

นิเวศวิทยา - ป่าเบญจพรรณ พบบนเส้นทางที่ 3 บริเวณน้ำตกห้วยไผ่

ระยะเวลาที่มีดอก - มีนาคม ถึง พฤษภาคม

ตัวอย่างพรรณไม้ - พบเฉพาะผล บรรยายลักษณะพืชตาม Nielsen, 1985

4. *Leucaena* Benth.

J. Bot. (Hooker) 4: 416. 1842.

ไม้ต้น ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ใบย่อยเรียงแบบตรงข้าม ช่อดอกแบบกระจุกแน่น ดอกออกที่ปลายยอด หรือ ชอกกิ่ง ดอกย่อยสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงเชื่อม ปลายแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกแยก มี 5 กลีบจรดกัน เกสรเพศผู้มี 10 อัน ก้านชูอับเรณูแยกกัน รังไข่มีขน ฝักแห้งแล้วแตก เมล็ดแบน สีน้ำตาล

Leucaena leucocephala (Lamk.) de Wit, Taxon 10: 53. 1961. _____ *Mimosa leucocephala* Lamk., Inc. 1: 12. 1783. ภาพที่ 3 ก., ข. และ ภาพที่ 8.

ไม้ต้นสูงถึง 15 เมตร ลำต้นเรียบ กิ่งเกือบกลม เกือบเกลี้ยง ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น เรียงแบบสลับ ก้านใบกลมเกลี้ยง ยาว 15-25 ซม. มีต่อมอยู่ใต้ข้อใบย่อยคู่แรก ยาวประมาณ 2 มม. แกนกลางยาว 4-9 ซม. ปลายแกนกลางมีส่วนที่ขึ้นออกไปคล้ายหอก ข้อใบย่อย มี 5-9 คู่ต่อหนึ่งข้อใบ ใบย่อย มี 12-15 คู่ต่อหนึ่งข้อใบย่อย แผ่นใบรูปขอบขนานถึงใบหอก กว้าง 0.2-0.6 ซม. ยาว 0.8-1.8 ซม. โคนใบรูปเบี้ยถึงรูปป้าน ปลายใบแหลมถึงเรียวแหลม ขอบใบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง ดอกเป็นดอกช่อแบบกระจุกแน่น ยาว 3-5.5 ซม. ออกที่ชอกกิ่ง ก้านช่อดอกยาว 1-3.5 ซม. ดอกย่อยยาวประมาณ 2 มม. กลีบเลี้ยงเชื่อมเป็นรูประฆังถึงรูปหลอด กว้างประมาณ 1 มม. ยาว 2-3 มม. ปลายแยกเป็น 4 แฉก ผิวเกลี้ยง กลีบดอกเชื่อมติดกันที่โคนรูปร่างใบหอกถึงรูปแถบ กว้างประมาณ 0.5 มม. ยาว 4-5 มม. โคนกลีบรูปตัด ปลายแหลม ผิวด้านนอกและด้านในเกลี้ยง เกสรเพศผู้เชื่อมติดกันที่โคน ก้านชูอับเรณูยาว 6-7 มม. อับเรณูยาว 0.8-1 มม. เกสรเพศเมียมีรังไข่ยาวประมาณ 2.5 มม. กว้างประมาณ 1 มม. ผิวด้านนอกมีขนครุยถึงขนยาวห่าง ก้านเกสรยาวประมาณ 6 มม. ยอดเกสรตัด ฝักรูปขอบขนาน กว้าง 2-2.5 ซม. ยาว 14-19 ซม. ผิวเกลี้ยง บริเวณปลายฝักมีติ่งหนาม ฝักอ่อนสีเขียวเมื่อแก่สีน้ำตาล ฝักแห้งแล้วแตกตามรอยประสาน เมล็ดรูปรี กว้าง 0.6-0.7 ซม. ยาว 0.9-1.2 ซม. หน้าประมาณ 2 มม. เมล็ดอ่อนสีเขียวเมื่อแก่สีน้ำตาล

ชื่อพื้นเมือง - กระดิน กระดินไทย กระดินบ้าน กระดินยักษ์ (ภาคกลาง) ผักก้านดิน ผักหนองบก
(ภาคเหนือ) กะเส็ดโคก กะเส็ดบก (ภาคตะวันตก) สะดอเบา ดอเบา (ภาคใต้)

นิเวศวิทยา - เป็นพืชน้ำเข้า พบข้างทางขึ้นยอดภูเขา

ระยะเวลาที่มีดอก - ตลอดปี

ตัวอย่างพรรณไม้ - *S. Sonsilphong 6* (KKU)

5. *Mimosa L.*

Sp. Pl.: 516. 1753.

ไม้พุ่ม หรือ ไม้ล้มลุก มีหนาม ใบไม้เป็นขนาน ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ดอกสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงเชื่อม
ติดกัน ปลายแยกเป็น 4 แฉก กลีบดอกเชื่อม ปลายแยกเป็น 4 แฉก เกสรเพศผู้มี 4-8 อัน แยกกัน รังไข่ไว้ก้าน
ฝักตรงหรือโค้ง มี 1 เมล็ดค่อ 1 ข้อ เมล็ดมีรอยแผล

รูปวิธานจำแนกชนิด

1. ช่อใบย่อย มี 4-7 คู่ ใบประกอบคล้ายขนนก

1. *M. invisa*

1. ช่อใบย่อย มี 1-2 คู่ ใบประกอบคล้ายนิ้วมือ

2. *M. pudica*

1. *Mimosa invisa* Mart. ex Colla, Herb. Pedem. 2: 225. 1834. ภาพที่ 3 ก., ง. และภาพที่ 9.

ไม้พุ่มหรือไม้พุ่มร่อเลื้อย สูงได้ถึง 1 เมตร ลำต้นมีหนามแข็งโค้งงอ ขาว 1-3 มม. เรียง 4-5 แถวรอบ
ลำต้น และมีขนยาวแข็ง มีหูใบอิสระด้านข้างรูปเข็มถึงรูปหอกยาวประมาณ 3 มม. ใบเป็นใบประกอบแบบขนนก
สองชั้น เรียงแบบสลับ ก้านใบยาว 3-4 ซม. มีหนามแข็งยาว 1-3 มม. เรียงเป็น 4 แถว บริเวณปลายของแกนกลางมี
หนามแข็ง 1 อัน ช่อใบย่อยมี 4-7 คู่ต่อหนึ่งช่อใบ มีหนามคล้ายหูใบบริเวณโคน ใบย่อยมี 15-21 คู่ต่อหนึ่งช่อใบ
ย่อย เรียงแบบตรงข้าม แผ่นใบรูปแถบ กว้างประมาณ 1 มม. ยาว 5-6 มม. โคนใบเบี้ยวถึงรูปคอค ปลายใบรูปแหลม
ขอบใบมีขนแข็ง ผิวใบมีขน ดอกเป็นดอกช่อแบบกระจุกแน่น ยาว 7-10 มม. ก้านช่อดอกยาว 2-3 มม. มีขนแข็ง
ดอกย่อยยาวประมาณ 2 มม. กลีบเลี้ยงรูปถ้วย ยาวประมาณ 0.3 มม. ปลายแยกเป็น 4 แฉก ผิวเกลี้ยง กลีบดอกเชื่อม
กันเป็นรูประฆังถึงรูปกรวย กว้างประมาณ 1 มม. ยาวประมาณ 2 มม. ปลายแยกเป็น 4 แฉก ผิวเกลี้ยง เกสรเพศผู้มี
8 อัน แยกเป็นอิสระ ก้านเกสรยาว 4-5 มม. อับเรณูยาวประมาณ 0.2 มม. เกสรเพศเมียมีรังไข่ยาวประมาณ 1 มม.
ผิวเกลี้ยง ก้านเกสรยาว 4-5 มม. ฝักกว้าง 3-5 มม. ยาว 2-3 ซม. ฝักแยกเป็นข้อๆ แต่ละข้อยาว 5-7 มม. เมล็ด
แบน รูปรีถึงรูปไข่ ยาวประมาณ 3 มม. มี 3-4 เมล็ดค่อหนึ่งฝัก

ชื่อพื้นเมือง - ไมยราบเครือ
 นิเวศวิทยา - พบบริเวณยอดภูเขา
 ระยะเวลาที่มีดอก - พฤศจิกายน ถึง มกราคม
 ตัวอย่างพรรณไม้ - *S. Sonsilphong* 4 (KKU), 9 (KKU)

2. *Mimosa pudica* L., Sp. Pl.: 518. 1753. ภาพที่ 3 จ. และภาพที่ 10.

ไม้ล้มลุก ทอดนอน ขยายพันธุ์โดยการปักชำ มีขนยาวแข็งเ็น มีหนามแข็ง ยาว 1-3 มม. โคนใบ ออกเดี่ยวๆหรือออกเป็นคู่ตรงข้าม มีหูใบอิสระด้านข้าง รูปหอก กว้างประมาณ 1 มม. ยาว 4-6 มม. ผิวด้านบนมีขนแข็งเ็น ใบเป็นใบประกอบขนนกสองชั้น ก้านใบยาว 2-5 ซม. มีขนยาวแข็งเ็น ปลายเส้นกลางใบมีหนามแข็ง 1 อัน ข้อใบย่อย มี 1-2 คู่ต่อหนึ่งข้อใบ เรียงตรงข้าม ออกบริเวณปลายเส้นกลางใบ ใบย่อยมี 15 คู่ต่อหนึ่งข้อใบย่อย เรียงแบบตรงข้าม แผ่นใบรูปแถบถึงรูปขอบขนาน กว้าง 0.7-3 มม. ยาว 10-15 มม. โคนใบรูปร่างเบี้ยว ปลายใบแหลม มีติ่งหนามสั้น ขอบมีขนแข็งเ็น ผิวใบมีขนแข็งเ็น ดอกเป็นดอกช่อแบบกระจุกแน่น ยาว 1.5-2.5 ซม. ออกที่ปลายช่อและซอกกิ่ง ก้านช่อดอกยาว 1-2 ซม. มีขนยาวแข็งเ็น กลีบเลี้ยงมีขนาดเล็กกว่า 0.1 มม. กลีบดอกเชื่อมกันเป็นรูปหลอดถึงรูปประจักษ์ กว้างประมาณ 1 มม. ยาว 2-3 มม. ผิวกลีบเลี้ยง เกสรเพศผู้แยกกัน ก้านชูอับเรณูยาว 4-5 มม. อับเรณูยาวประมาณ 0.2 มม. ผิวกลีบเลี้ยง เกสรเพศเมียมีรังไข่ยาวประมาณ 0.5 มม. ผิวกลีบเลี้ยง ก้านเกสรยาว 5-6 มม. ยอดเกสรแหลม ฝักรูปขอบขนาน กว้างประมาณ 3 มม. ยาว 10-12 มม. หนา 1-2 มม. ขอบฝักมีขนยาวแข็งเ็น ปลายช่อของฝักมีหนามแข็งยาวประมาณ 2 มม. แต่ละข้อของฝักยาวประมาณ 3 มม. เมล็ดแบนบางรูปไข่ถึงรูปรี ยาวประมาณ 1 มม.

ชื่อพื้นเมือง - ไมยราบ ระงับ (ภาคกลาง) กระต๊อบยอด หนามหญ้าราบ (ตะวันออกเฉียงภาคใต้)
 หญ้าจิบขอบ หญ้าป็นยอด (ภาคเหนือ) หงับพระพาย กะหงับ (ภาคใต้)
 นิเวศวิทยา - ป่าเต็งรัง และป่าดิบแล้ง พบบนเส้นทางที่ 2 ระหว่างทางจากหินวันอนถึงยอดภูเขา
 ระยะเวลาที่มีดอก - ออกดอกตลอดปี
 ตัวอย่างพรรณไม้ - *S. Sonsilphong* 5 (KKU), 8 (KKU)

6. *Xylia* Benth.

J. Bot. (Hooker) 4: 417. 1842.

ไม้ต้น ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ก้านใบมีต่อม ใบย่อยเรียงแบบตรงข้าม ช่อดอกแบบช่อ กระจุกแน่น ดอกสมบูรณ์เพศและดอกแยกเพศ กลีบเลี้ยง เชื่อมติดกันปลายแยกเป็น 5 แฉก จรดกัน กลีบดอก 5 กลีบ แยกกัน เกสรเพศผู้ 10 อัน ก้านชูอับเรณูแยกกัน อับเรณูไม่มีต่อม รังไข่ไว้ก้าน ผลแบบฝัก ลักษณะโค้ง แบน มีเนื้อไม้แข็ง เมล็ดสีน้ำตาล มีลักษณะแข็ง เปลือกเมล็ดหนา

Xylia xylocarpa (Roxb.) Taub. var. *kerrii* (Craib & Hutch.) Nielsen, Adonsonia, ser. 2, 19: 344. 1980. _____

Xylia kerrii Craib & Hutch., Kew Bull.: 357. 1909. ภาพที่ 3 ฉ. และ ข.

ไม้ต้น สูงประมาณ 10 เมตร เปลือกไม้สีน้ำตาลแดง แตกเป็นสะเก็ดหรือแตกเป็นร่อง กิ่งเกือบกลม เกือบสีน้ำตาล มีหูใบรูปใบหอกยาวประมาณ 1 ซม. ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น เรียงแบบสลับ ช่อใบยาว 8-10 ซม. ก้านช่อใบยาว 8-10 ซม. มีต่อม ลักษณะเป็นปุ่มแข็ง ยาวประมาณ 3 มม. อยู่ระหว่างคู่ของช่อใบย่อย ช่อใบย่อยมี 1 คู่ต่อหนึ่งช่อใบ ช่อใบย่อยยาว 20-25 ซม. แกนกลางมีต่อม ลักษณะเป็นปุ่มแข็ง ยาวประมาณ 2 มม. อยู่บริเวณใบย่อยคู่ที่หนึ่งถึงคู่ที่สามจากปลาย ก้านช่อใบย่อยยาวประมาณ 3 ซม. มีขนสั้นนุ่ม ใบย่อยมี 5-6 คู่ต่อหนึ่งช่อใบย่อย รูปร่างรีถึงไข่กลับ ยาว 15-20 ซม. กว้าง 8-11 ซม. เนื้อใบคล้ายกระดาษ หลังใบเกลี้ยง ท้องใบมีขนสั้นนุ่ม ปลายใบแหลม ฐานใบรูปกลมถึงป้าน ขอบใบเรียบ เส้นแขนงใบมี 12-15 คู่ต่อหนึ่งใบย่อย ก้านใบย่อยยาวประมาณ 2 มม. ดอกเป็นดอกช่อแบบกระจุกแน่น ก้านช่อดอกยาว 2.5-9 ซม. ดอกย่อยไร้ก้าน ยาว 2-3 มม. ใบประดับรูปร่างคล้ายช้อน กลีบเลี้ยงเชื่อมกันเป็นรูปกรวย ยาว 3-4 มม. ฝักด้านนอกมีขนสั้นหนานุ่ม แฉกกลีบยาว 0.8-1 มม. รูปสามเหลี่ยม กลีบดอกรูปขอบขนาน ยาว 3.4-4.5 มม. ปลายแหลม ฝักด้านนอกมีขนสั้นนุ่ม เกสรเพศผู้ ยาว 5-12 มม. อับเรณูไม่มีต่อม เกสรเพศเมียมีรังไข่ยาว 2.5-2 มม. ฝักสีเขียว รูปร่างคล้ายพระจันทร์เสี้ยว กว้างประมาณ 8 ซม. ยาวประมาณ 25 ซม. หนาประมาณ 1.5 ซม. ก้านฝักยาวประมาณ 7 ซม. เปลือกฝักหนา แข็งและเหนียว เมล็ดสีน้ำตาล กว้าง 6-8 มม. ยาว 10-11 มม.

ชื่อพื้นเมือง - แดง

นิเวศวิทยา - ป่าเต็งรัง พบบริเวณเส้นทางที่ 4

ระยะเวลาที่มีดอก - มกราคม ถึง พฤษภาคม

ตัวอย่างพรรณไม้ - A. Sangyojan 11 (KKU)

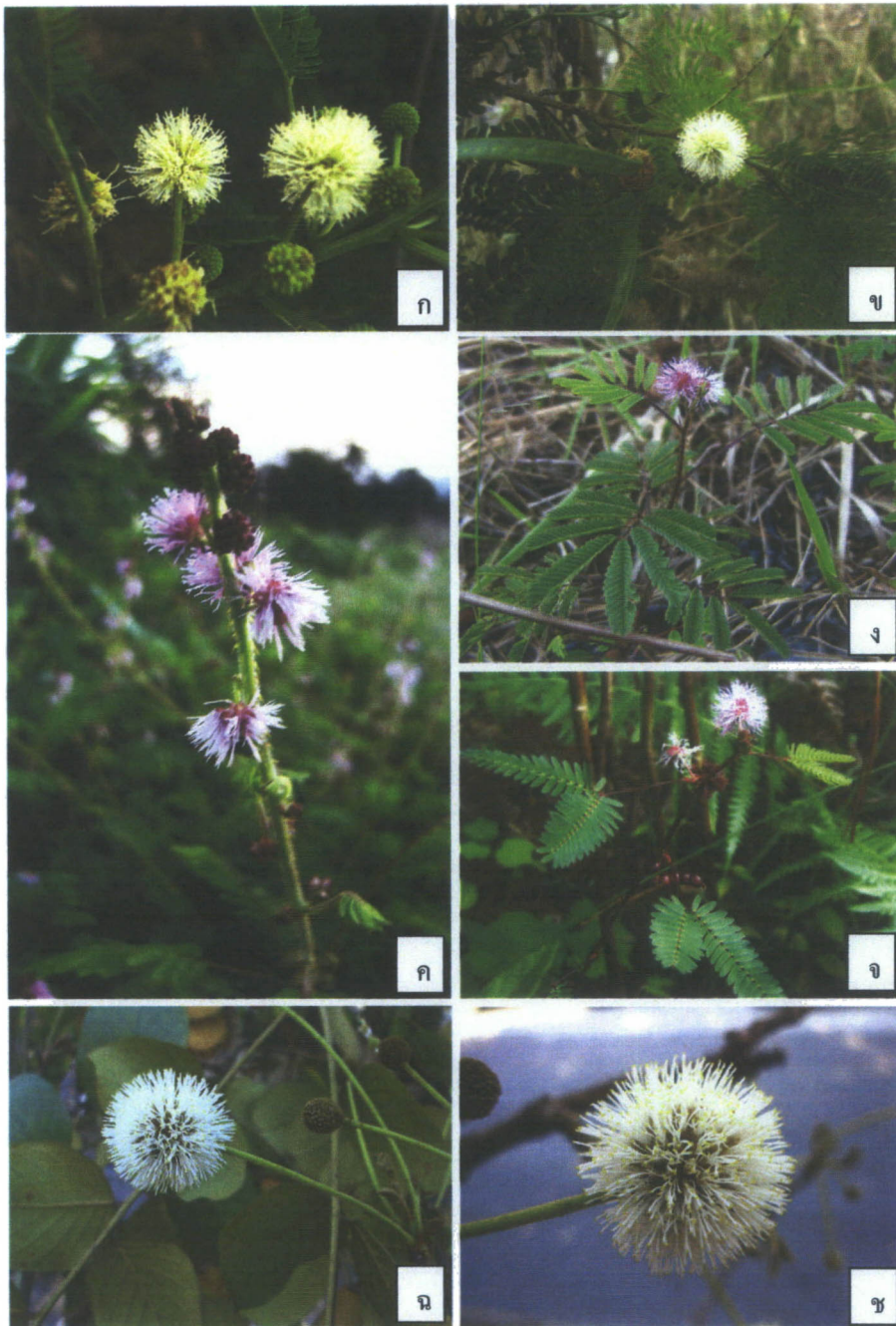
ภาพที่ 2 พืชวงศ์ย่อย Mimosoideae

ก. และ ข. *Albizia chinensis*

ค. *Albizia corniculata*

ง. และ จ. *Archidendron clypearia*

ฉ. *Entada glandulosa*

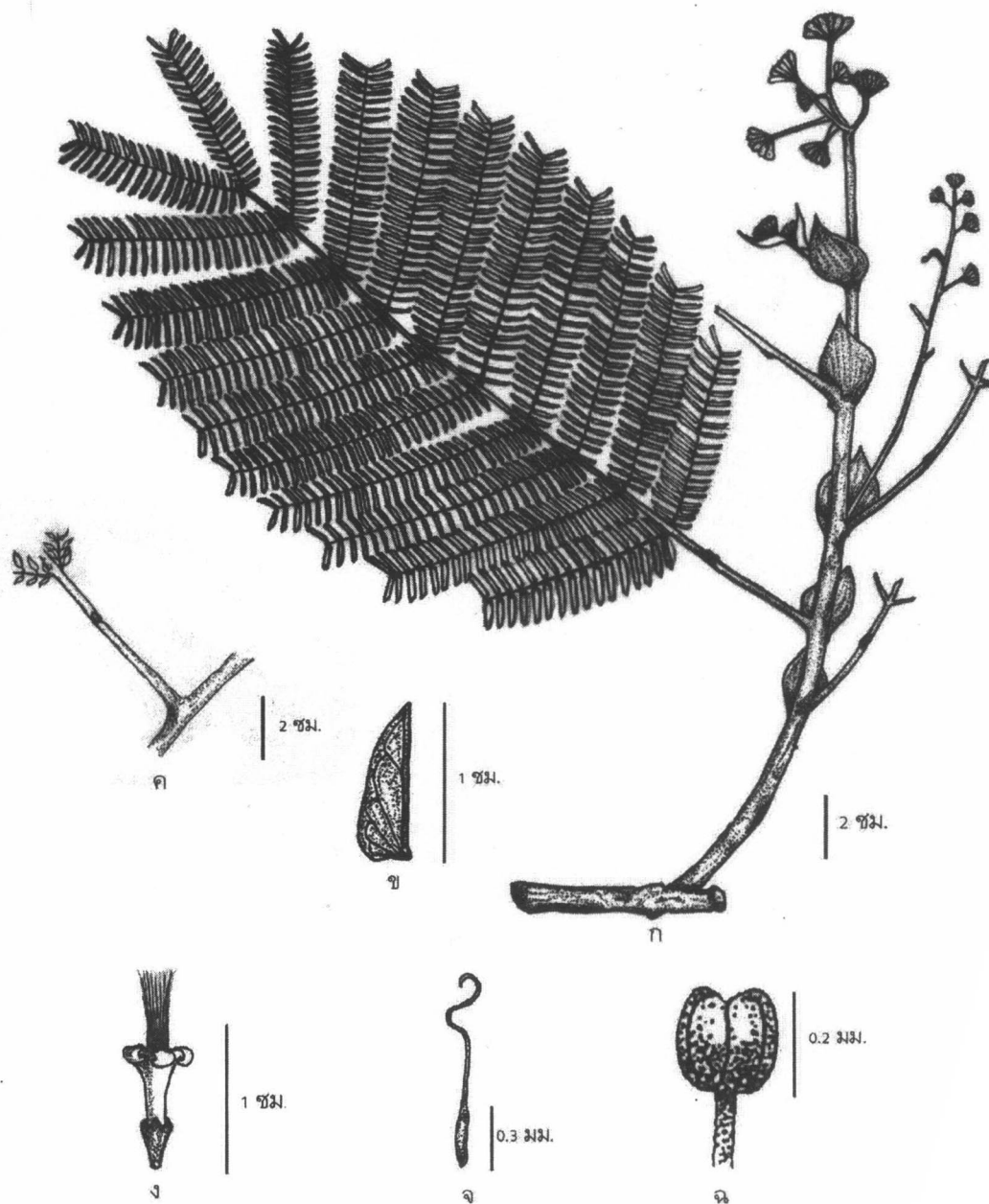
ภาพที่ 3 ที่วงศ์ย่อย Mimosoideae

ก. และ ข. *Leucaena leucocephala*

ค. และ ง. *Mimosa invisa*

จ. *Mimosa pudica*

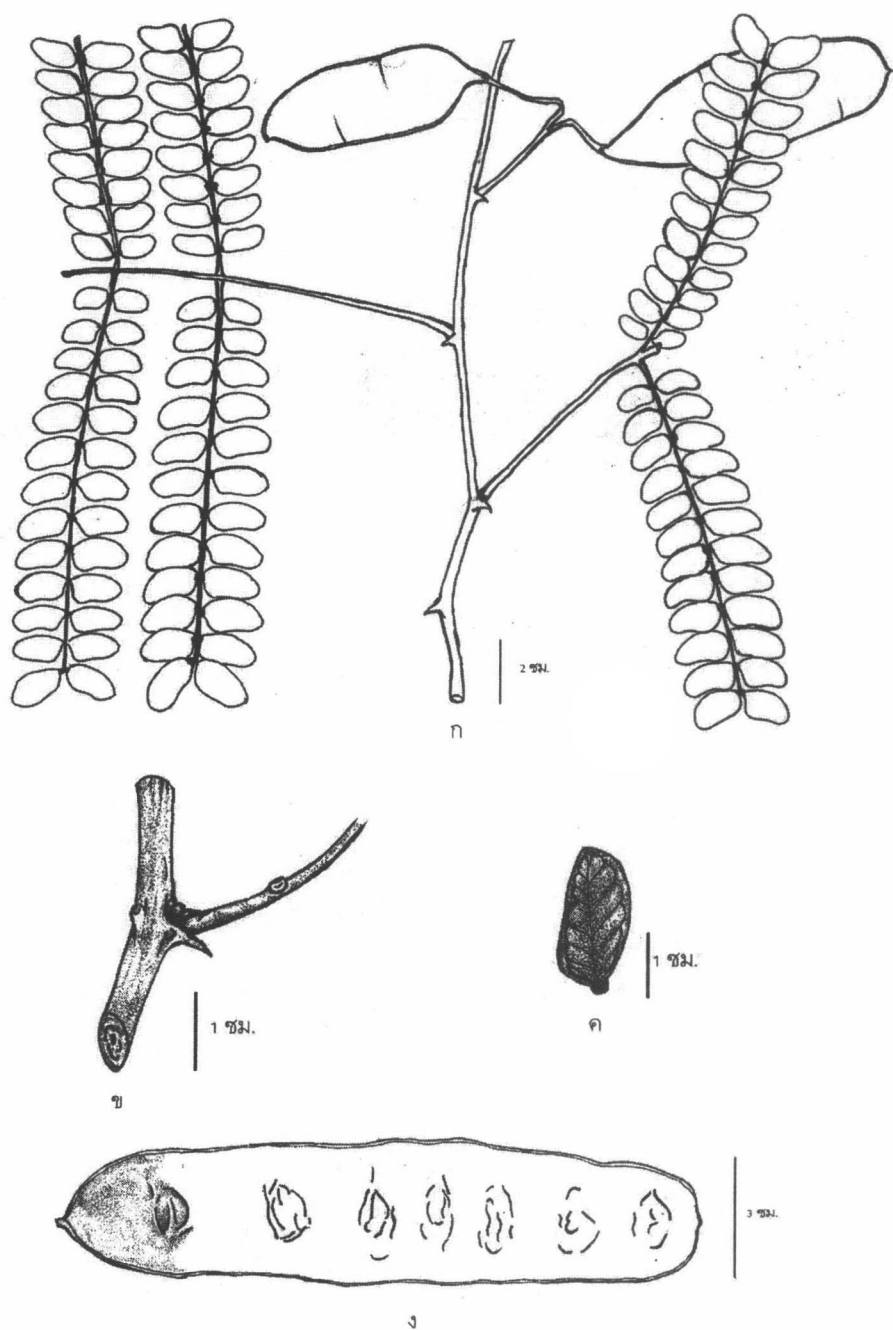
ฉ. และ ช. *Xylia xylocarpa* var. *kerrii*

ภาพที่ 4 *Albizia chinensis*

ก. กิ่ง และ ช่อดอก ข. ใบย่อย ค. ก้านใบ

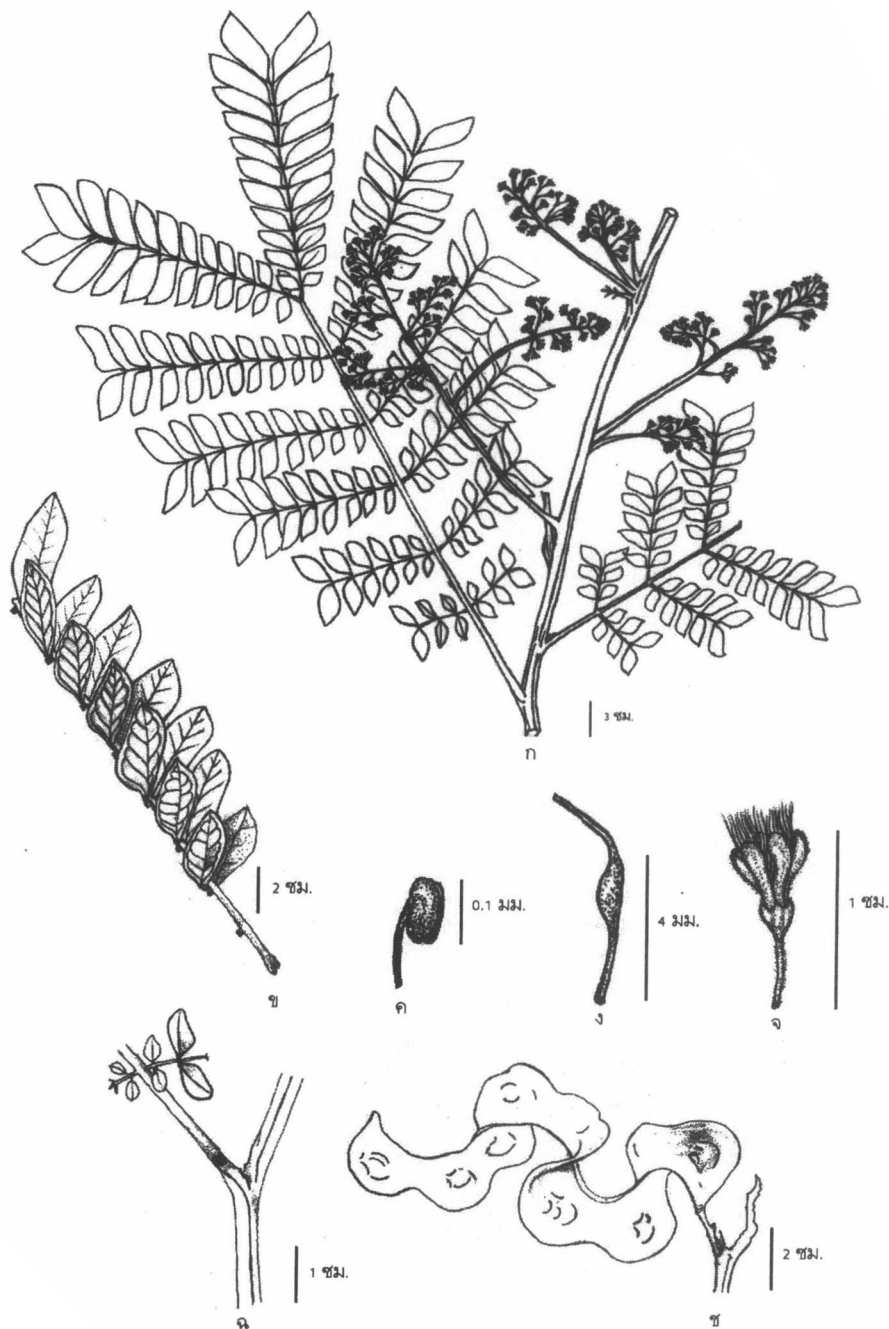
ง. ดอกย่อย จ. รังไข่ ฉ. อับเรณู

ภาพที่ 5 *Albizia corniculata*

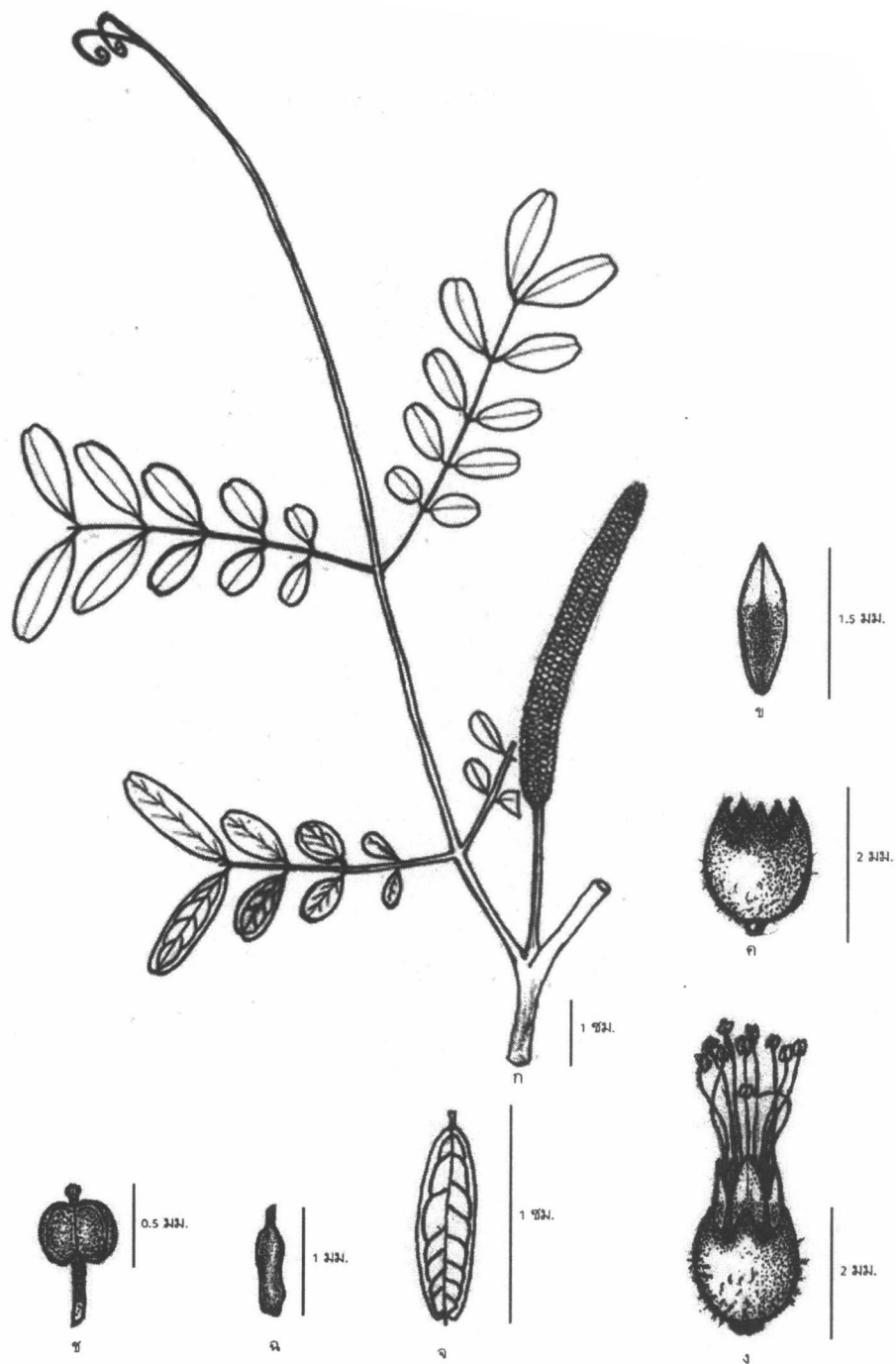
ก. กิ่ง และ ฝัก ข. ตะขอใต้โคนก้านใบ

ค. ใบย่อย ง. ฝัก

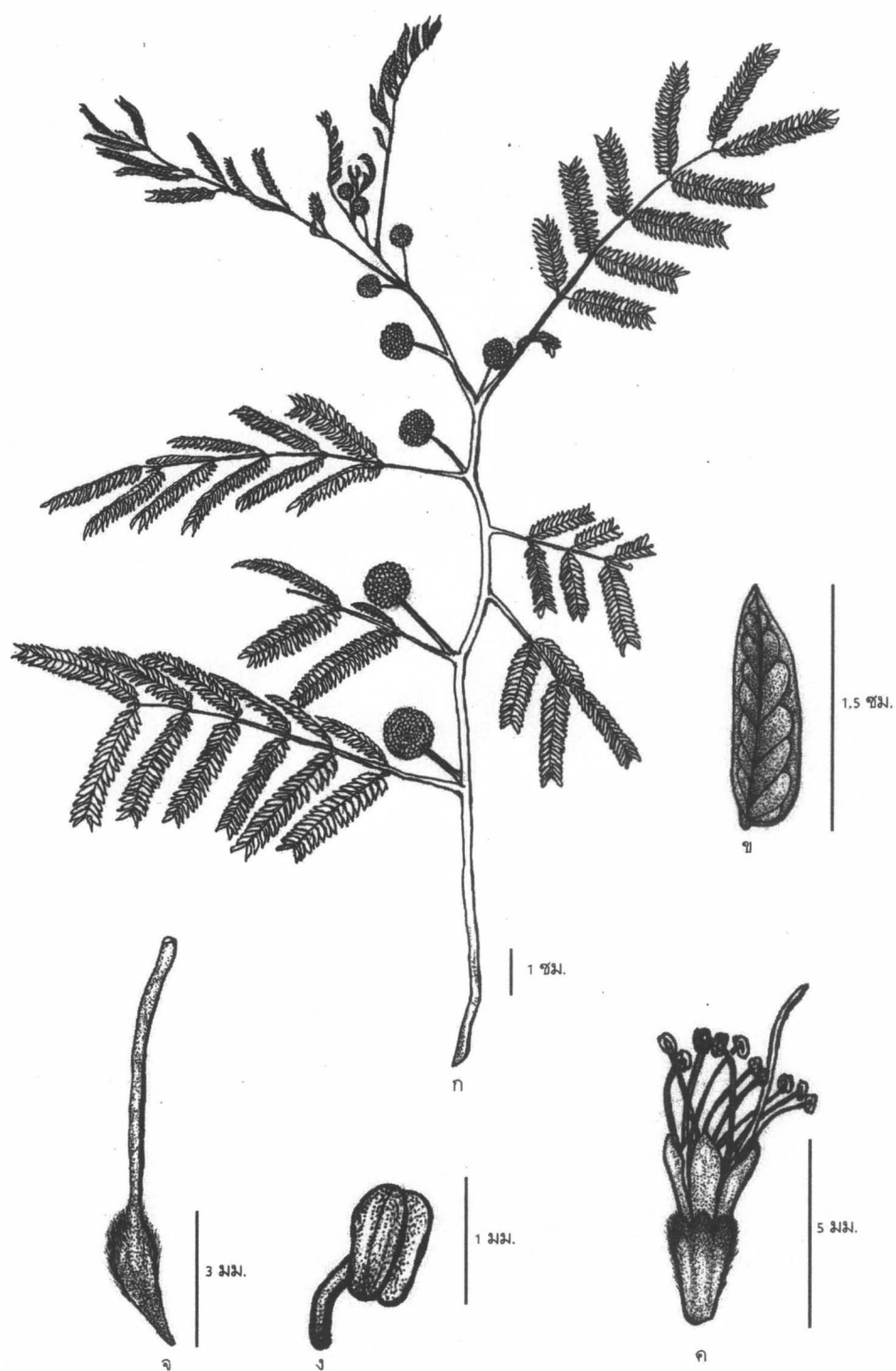
ภาพที่ 6 *Archidendron clypearia*

ก. กิ่ง และ ช่อดอก ข. ช่อใบย่อย ค. อับเรณู ง. รังไข่
จ. ดอกย่อย ฉ. ก้านใบ ช. ผล

ภาพที่ 7 *Entada glandulosa*

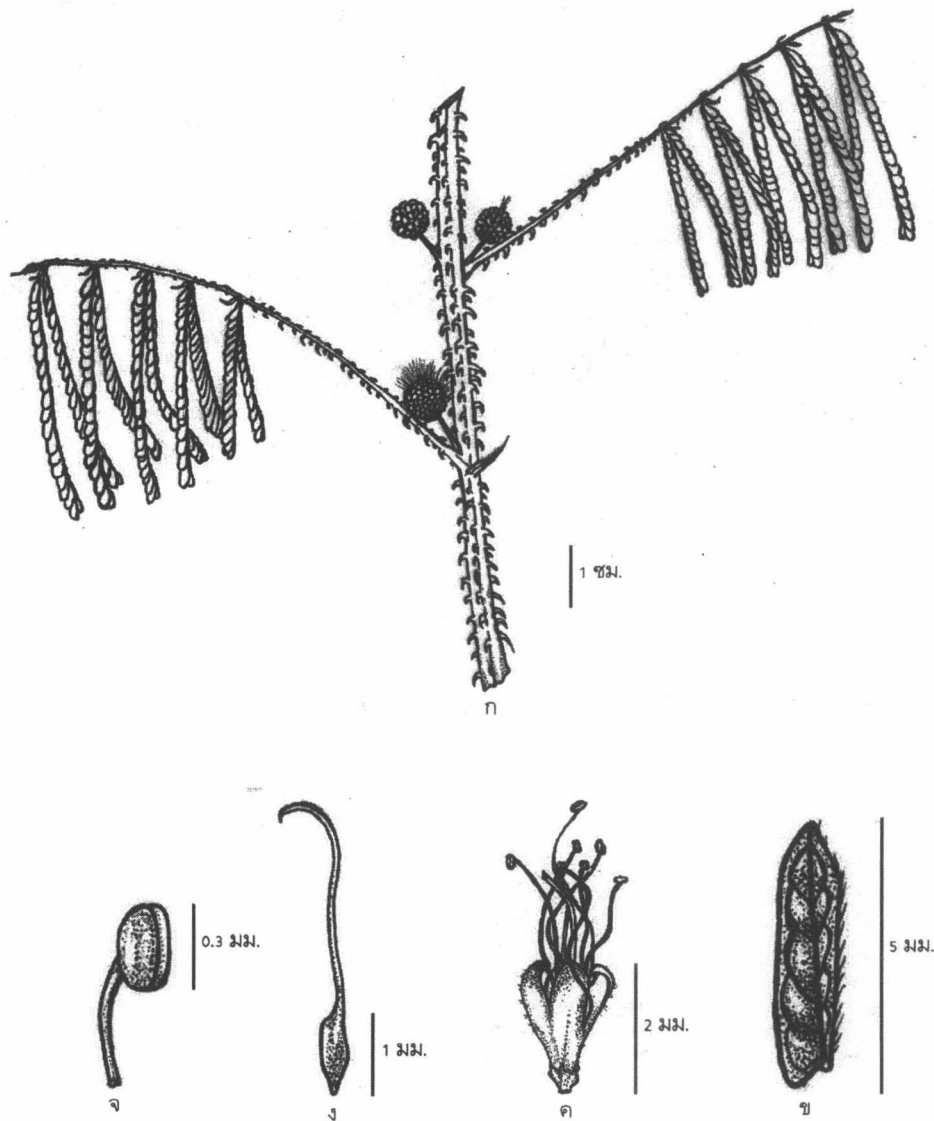
ก. กิ่ง และ ช่อดอก ข. กลีบดอก ค. กลีบเลี้ยง ง. ดอกย่อย
จ. ใบย่อย ฉ. รังไข่ ช. อับเรณู

ภาพที่ 8 *Leucaena leucocephala*

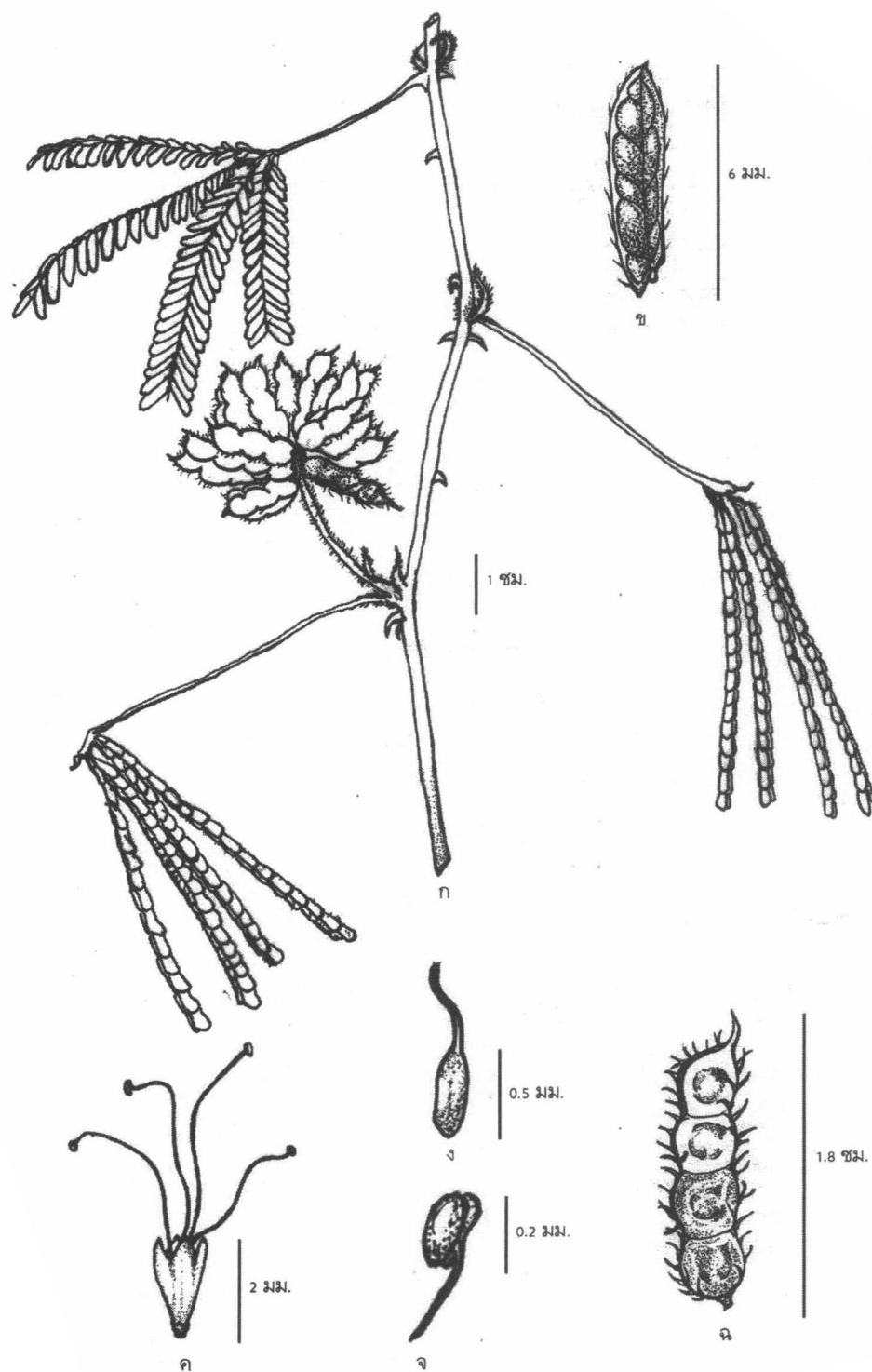
ก. กิ่ง และ ช่อดอก ข. ใบย่อย ค. ดอกย่อย

ง. อับเรณู จ. รังไข่

ภาพที่ 9 *Mimosa invisa*

ก. กิ่ง และ ช่อดอก ข. ใบย่อย ค. ดอกย่อย
 ง. รังไข่ จ. อับเรณู

ภาพที่ 10 *Mimosa pudica*

ก. กิ่ง และ ฝัก ข. ใบย่อย ค. ดอกย่อย

ง. รังไข่ จ. อับเรณู ฉ. ฝัก

สรุปและวิจารณ์ผลการวิจัย

จากการสำรวจและเก็บตัวอย่างพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ ระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 พบพืชวงศ์ย่อยนี้ จำนวน 6 สกุล 9 แทกซา โดยมีสกุล *Albizia* และสกุล *Mimosa* สกุลละ 2 ชนิด สกุล *Archidendron*, *Entada* และสกุล *Leucaena* มีสกุลละ 1 ชนิด สกุล *Xylia* มี 1 ชนิด 1 พันธุ์ ซึ่งได้ศึกษาฐานฐานวิทยา และวิเคราะห์หาชื่อวิทยาศาสตร์ของพืช สามารถสรุปลักษณะทางฐานฐานวิทยาของพืชในวงศ์ย่อย Mimosoideae ได้ดังนี้

1. ลักษณะวิสัย เป็นไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย หรือพบน้อยที่เป็นไม้ล้มลุก คือ *Mimosa pudica* บางชนิดมีส่วนของใบเปลี่ยนแปลงไปเป็นมือเกาะ ได้แก่สกุล *Entada* กิ่งกลมหรือเป็นเหลี่ยม ส่วนใหญ่ผิวเกลี้ยง มีบางชนิดมีขนสั้นนุ่ม คือ *Archidendron clypearia* หรือมีขนแข็ง และมีหนาม ได้แก่สกุล *Mimosa* มีหรือไม่มีหูใบ บางชนิดมีหูใบขนาดใหญ่เด่นชัด โอบหุ้มก้านใบ เช่น *Albizia chinensis* บริเวณใต้โคนก้านใบมีลักษณะคล้ายตะขอโค้งลง ซึ่งพบใน *A. corniculata*

2. ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น เรียงแบบสลับ แต่ข้อใบย่อยและใบย่อยเรียงเป็นคู่ตรงข้าม ส่วนใหญ่ใบย่อยไว้ก้านหรือยาวไม่เกิน 2 มม. ใบของพืชสกุล *Mimosa* มีความสามารถตอบสนองต่อการสัมผัสได้ดี โดยใบจะหุบชิดกัน

3. ดอกเป็นดอกช่อแบบกระจุกแน่น รูปร่างกลม มีที่เป็นแบบเชิงลด รูปร่างทรงกระบอก คือ สกุล *Entada* หรือบางชนิดที่ช่อดอกเป็นแบบเชิงหลั่นหรือซี่ร่ม คือ *A. clypearia* ช่อดอกเป็นช่อเดี่ยว หรือ ช่อแยกแขนง ออกที่ปลายช่อ หรือชอกกิ่ง กลีบเลี้ยงเชื่อมกัน ส่วนใหญ่ปลายแยกเป็น 5 แฉก ที่เป็น 4 แฉกพบน้อย ได้แก่สกุล *Mimosa* ส่วนใหญ่ผิวเกลี้ยง หรือผิวด้านนอกมีขนสั้นแต่ไม่หนาแน่น กลีบดอกส่วนใหญ่เชื่อมกันเป็นหลอดพบน้อยที่กลีบดอกแยก ได้แก่ สกุล *Entada* และสกุล *Leucaena* กลีบดอกมีจำนวนแฉกหรือกลีบเท่ากับแฉกกลีบเลี้ยง ส่วนใหญ่ผิวเกลี้ยง หรือมีขนสั้นไม่หนาแน่น เช่น *L. leucocephala* บางชนิดมีต่อมอยู่ที่ผิวด้านนอก คือ *E. glandulosa* เกสรเพศผู้เชื่อมติดกันเป็นหลอด หรือแยก มีจำนวนตั้งแต่ 4 อันจนถึงจำนวนมาก ก้านเกสรยาวกว่าส่วนอื่นของดอก อับเรณูเกลี้ยง บางชนิดมีต่อมที่ปลายอับเรณู คือ *E. glandulosa* เกสรเพศเมียมีรังไข่ 1 อัน มีหรือไม่มีก้าน ผิวกว้าง หรือมีขนสั้นนุ่มไม่หนาแน่น ออวูลมีจำนวนมาก

4. ฝักส่วนใหญ่มีสีน้ำตาล ลักษณะแบน ตรง โค้ง หรือบิดเป็นเกลียว คือ *A. clypearia* ฝักแห้งแล้วแตก หรือไม่แตก เนื้อแข็งและเหนียว ผิวกว้าง หรือมีหนามแข็ง พบในสกุล *Mimosa* เมล็ดแบน ส่วนใหญ่รูปร่างรีหรือรูปไข่ บางชนิดมีรูปร่างกลม คือ *E. glandulosa*

จากการศึกษครั้งนี้พบพืชในวงศ์ย่อย Mimosoideae เพียง 9 แทกซา จากที่มีการศึกษาในประเทศไทยพบประมาณ 66 แทกซา (Nielsen, 1985) และจากการสำรวจไม่พบพืชในสกุล *Acacia* ซึ่งเป็นสกุลที่มีสมาชิกมากที่สุดวงศ์ย่อยนี้เลย เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับการศึกษาพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ในเขตอุทยานแห่งชาติภูพาน จังหวัดสกลนคร (อัศครินทร์ แสงโยธารย์, 2544) ซึ่งพบพืชในวงศ์ย่อยนี้ถึง 18 แทกซา พบว่ามีพืชในวงศ์ย่อย Mimosoideae ที่พบในอุทยานแห่งชาติทั้ง 2 แห่ง คือ *E. glandulosa*, *L. leucocephala*, *M. pudica* และ *X. xylocarpa* var. *kerrii*

นอกจากนี้ ในการสำรวจยังพบพืชในวงศ์ย่อย Mimosoideae อีก 4 ชนิด ที่ไม่สมบูรณ์ เพราะไม่มีดอกหรือผล ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์หาชื่อวิทยาศาสตร์ และบรรยายลักษณะทางสัณฐานวิทยาให้สมบูรณ์ได้ เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาในการทำงานวิจัย ซึ่งมีการออกสำรวจและเก็บตัวอย่างได้ไม่ครบทุกฤดูกาล ประกอบกับเส้นทางที่สำรวจยังคงมีน้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่ทั้งหมดของอุทยานฯ ซึ่งในบางพื้นที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ ดังนั้น ถ้ามีเส้นทางสำรวจใหม่และมีการสำรวจและเก็บตัวอย่างได้ครบทุกฤดูกาล คาดว่าจะพบพืชในวงศ์ย่อยนี้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการศึกษาพืชวงศ์ย่อย Mimosoideae ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กองกานดา ชยามฤต. 2545. **คู่มือจำแนกพรรณไม้**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.
- กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2542. **พรรณไม้หอมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ**. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.
- คณะกรรมการประสานงานวิจัยและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้และไม้โตเร็วเนกประสงค์. 2540. **ไม้เนื้อแข็งที่ปลูกได้**. พิมพ์ครั้งที่ 1. บริษัท เพื่องฟ้า พรินติ้ง จำกัด, กรุงเทพฯ.
- ช่อทิพย์ ปุรินทรกุล. 2521. **พรรณไม้วงศ์กระดังงาในสระเกษราช**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาชีววิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทิพย์พรรณ สดการ. 2546. **อัฐสารพัฒนประโยชน์**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กองคุ้มครองพันธุ์พืช สำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ กรมวิชาการเกษตร.
- วีระชัย ณ นคร. 2537. ความหลากหลายทางชีวภาพพรรณพืชในประเทศไทย, ใน: การประชุมมนนาพฤกษศาสตร์ไทยในอนาคต. ม.ป.ท., เชียงใหม่.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.). 2544. **ทรัพยากรพืชในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 3 พืชที่หายากและเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์**. พิมพ์ครั้งที่ 1. บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด(มหาชน), กรุงเทพฯ.
- อัศรินทร์ แสงโยธารย์. 2544. **พืชวงศ์ย่อยมิมีซอยด์ (Mimosoideae) ในเขตอุทยานแห่งชาติภูพาน จังหวัดสกลนคร**. โครงการวิจัย. ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- องค์การสวนพฤกษศาสตร์ สำนักนายกรัชมณเฑียร. 2543. **รายงานประจำปี พ.ศ. 2543**. ม.ป.ท., เชียงใหม่.
- Backer, C. A. and Bakhuizen van den Brink. 1968. **Flora of Java**. Vol. 1. N. V. P. Noordhoff, Groningen, Netherlands.
- Judd, W. S., Campbell, C. S., Kellogg, E. A., Stevens, P. F. and Donoghue, M. J. 2002. **Plant Systematics : A Phylogenetic Approach**. 2nd ed. Sinauer Associates, Inc., Massachusetts.
- Lock, J. M. and Simpson, K. 1991. **Legumes of West Asia**. 1st ed. Whitstable Litho Ltd., Whitstable, Kent.
- Nielsen, I. C. 1985. Leguminosae-Mimosoideae. In: **Flora of Thailand**. T. Smitinand and K. Larsen (Eds.), vol. 4, part 2. pp. 131-222. Tistr Press, Bangkok.
- Ridley, H. N. 1967. **The Flora of Malay Peninsula**. Vol. 1. L. Reeve, London.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นายศุภโชค สอนศิลปพงศ์
วัน เดือน ปีเกิด	30 ธันวาคม 2526
ภูมิลำเนา	อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
ประวัติการศึกษา	ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนกัลยาณวัตร อ.เมือง จ.ขอนแก่น ระดับปริญญาตรี ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
สาขาที่สนใจ	อนุกรมวิธานพืช

